

ՔԵՓԻՒՌ

ՀԱՅՐԵՆԵԱՅ

Ինչ որ խմբագրութեան եւ Տնօրէնութեան կը վերաբերի պէտք է ուղղել առ ՊԵՏԲՈՍ ԲՈՐԹՈՒՔԱՆԵԱՆ, Պօլսա Մէրձանը Իմամ—Սէի Խան, Թիւ 4 : — Մեղծար նամակ կամ ծրար կը մերժուի : Օրագիրն ամեն շաբթու հինգշաբթի օրերը կը հրատարակուի : Վեցամեայ շրջանին դէնը 20 ղուրուշնոց արծաթ Գէֆթէ կ'ԱՆԽԻՎ վճարելի, ամէն Թիւէ կրնան ստորագրուիլ : — Դուրս երթալիք Օրագրաց ճամբու ծախքը առնողին վրայ է : — Ծանուցման առող 4 ղուրուշ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ԿԸՆԴՈՒՆՎԻՆՔ . Կ . ՊՕԼԻՍ Օրագրոյս գրասենեակը : — Թէֆլիզ Մեծարդոյ Աղէքսանդր աղա Երեցեան : — Զմիւռնիա Արշալուսոյ գրասենեակը : — Թէքէրտաղ Պ . Թագաւոր Ֆէսլեան : — Կէյվէ, Օրթագիւղ, Ղընձըլար Պ . Խաչատուր Մանուէլեան : — Տրապիզոն Պ . Խաչատուր Էլմասեան : — Հալէպ, Յ . Ս . Քիւրքճեանօֆ :

ԱՐԳԱՅԻՆ

Այս վերնագիրը այնչափ հետաքրքրական է այսօր հասարակութեան մէջ, որ ամեն լրագիր ընթերցող ազգայինք լրագիրներու մէջ «Ազգային» կը փնտռեն, եւ կ'ուզեն գիտնալ թէ ինչ եղաւ ազգը, կամ կ'ըլլայ եւ կամ պիտի ըլլայ : Հայ հասարակութեան այս հետաքրքրութիւնը կը գոյնի, որ կը փափաքի ամեն ատեն իր ազգին վրայ տեղեկութիւն ստանալ . սակայն կը ցաւինք որ հասարակութեան հետաքրքրութեանը առարկայ եղող նիւթերը անասնկ կէտերու վրայ են, որոնց հրատարակումը ցաւու սոսկումն կը պատճառէ ամեն ճշմարիտ ազգասիրաց : Վասն զի չկայ քաղաք մը՝ դիւղ մը՝ եւ կամ գաւառ մը՝ որուն ժողովուրդը կամ առաջնորդին կամ շրջապատներուն, կամ տեղիտութեան հարստահարութեան եւ թշուառութեան երեսնէն չմնասի . ամեն ուրեք վրդովմունք, ամեն կողմ յուզմունք եւ ամեն անգ պառակտում :

Ահաւասիկ գաւառական ազգայնոց վիճակը, եւ ահա՛ գաւառներէն եկած

ազգային լրոց բովանդակութիւնը :

Հաւածնիս չախազանցութիւն չէ, վասն զի մուկը ուղտի չափ երեւցնելու հաճութիւնը շատ անախորժ կը թուի մեզ . բայց արդոյ ընթերցողներնիս համոզելու համար ալ երկար ապացոյցներու չենք կարօտիր . որովհետեւ Տրապիզոնի, Վանայ, Մշոյ, Տիգրանակերտի, Խարբերդու, Բալուայ, Պանարմայի, Ամասիոյ, Զմիլածագի, Օվաճըգի եւայլն ազգայնոց վիճակը ժամանակներէ ի վեր յայտնի է . վիճակ մը՝ որ իրաւամբ անախորժ անտանելի միանդամայն գլխութեան եւ կարեկցութեան արժանի :

Լրագիրները (միայն այն լրագիրները՝ որոնք հասարակութեան բերանն են, եւ կը յարգեն միանդամայն անոր անբռնաբարելի իրաւունքները, եւ բարեկամ իւր օգտին՝ բարւոյն եւ յառաջագիւծութեանը) ամեն ատեն պատրաստ են ազգին վիճակը ընդհանրութեան ներկայացնել, անիրաւն ու հարստահարիչ դատապարտել, եւ դորժած միաճնուն հատուցում պահանջել . սակայն կը հարցնենք հրապարակաւ, երբ եւ ո՞ր ատեն անիրաւն ու հարստահարիչ իրեն ար-

Ժանաւոր հասուցում մը ընդունեցաւ : Գողին գող ես ըսելը՝ զայն իր ընթացքէն կտանջեալու յորդոր կամ դասմը չըլլալուն անհմուտ չեմք . սակայն զայն իր ընթացիցը մէջ թողելն ալ օրէնք կամ արդարութիւն է :

Բոտ մեզ՝ դաւառներու մէջ գործը ված անօրէնութեանց պատճառը՝ անօրէնութիւնները անպատիժ մնալն է : Խստիւ՝ բայց ոճրոյն հաւատար գատաւ պարտէ անօրէնութիւնը, եւ հսկէ անոր ամեն քայլերուն՝ ինչպէս որ պէտք է հըսկէ օրինաւոր ու խոհեմ գատաւարտի մը իր աշակերտին ամեն մէկ քայլին, իսկոյն պիտի տեսնես որ զգալի իրաւիւթութիւն մը պիտի յաճորդէ դաւառաց արդի վիճակին : Ո՞վ պիտի հսկէ ասոնց . — Ազգային վարչութիւնը : — Ի՞նչպէս եւ ի՞նչ կերպով . — Գաւառին բնիկներէն արժանահաւատ եւ արդարասէր անձինք քննիչ կարգելով :

Ս.յն ինչ գաւառին համար կը ըսենք որ քիւրտերուն երեսէն կրած նեղութիւններնուն չգիմանալով՝ հարիւրաւոր ընտանիք դէպ ի ուրիշ տեղ մը գաղթելու կը պարտաւորին . այս ինչ գաւառին ժողովուրդը անխնամ թողուելուն համար պատական կամ բողոքական ըլլալ կը պատրաստուի . առաջնորդաց եւ շր. պաճիներուն բռնած ապօրինաւոր եւ պժդպի ընթացքէն խեղճ ժողովուրդը կը հարստահարուի եւ անոր իրաւունքը առաւթուր կը կոխուի եւայլն :

Գաւառաց այս ընդհանուր վիճակը հակիրճ ակնարկութեամբ ընդհանրութեան ներկայացնելէս ետքը՝ յանուն քրիստոնէութեան, յանուն մարդկութեան եւ յանուն ազգասիրութեան կը բողոքենք որ մինչեւ երբ այս խեղճերը անխնամ պիտի թողուին . միթէ անոնք ալ մեր արեւակից եւ կրօնակից եղբարքը չեն . միթէ անոնց վրայ զթութեան ակնարկ մ'ազդէր մեր պարտքը չէ, եւ

արդեօք մեր պարծենցած ազգասիրութիւնն ու հայրենասիրութիւնը հանդէս, ներու մէջ «կեցցէ» պօռացած տունենիս է միայն :

Եւ յորդորենք հասարակութիւնը եւ կը խնդրենք մասնաւորաբար ազգային վարչութիւնէն, որ բարեհաճին քիչ մ'ալ իրենց ուշադրութիւնը դաւառներուն վրայ յեղաշրջելու . վասն զի հասարակութիւնը՝ եւ անոր մէջէն հարստահարեալ եւ աղքատ մասը երբ անխնամ թողուի, որ եւ է անասնկալ չարիք յուսով է ան տուն ազգին համար, որովհետեւ անոնց միւլթարութիւնը՝ զանոնք պաշտպանելն է, եւ եթէ չպաշտպանւին, ալ ըրածնուն յանցանքը իրենցը չէ . քանզի յուսահատութիւնը անսահման է, եւ մայր չարեաց :

1463 ՅՈՒՆԻՍ 29 ԵՒ

1863 ՅՈՒՆԻՍ 29

Ձենք ուզեր ճիշդ այն աղետալի աւուր նկարագրութիւնն ընել հոս՝ վասն զի գրական ազատութեան սիրահար բարեկամաց անձանթ թուական մը չէ այս . սակայն կուզենք ցուցնել թէ այն օրէն մինչեւ հիմա աշխարհի իրաց վիճակը ըզգալի վիւրիւթութիւն կրած է, եւ ճաճական արդի քաղաքականութիւնը՝ պաւական քաղաքականութիւնէն շատ տարբեր է :

Հոն՝ սովորութեան դէմ, նորագոյն ուսման եւ ազատամիտ քաղաքականութեան վրայ խօսող հեղինակութիւնները հաւատարմութեան բողոքէն ազատ չլլալէ վրա՝ անոնց հեղինակներն ալ հաւատարմութեան տունի վճիռէն ալ ազատ չեն . բայց գրական ազատութեան յորդն ու արժանիքը ճանչցող Եւրոպական արդի ողջամիտ քաղաքականութիւնը հաւատարմութեան անունէն անդամ կը խորչի, եւ իսպառ

կ'տան աշխարհի քաղաքակրթութեան
դէմ մեքենայուած այն հրէշաւոր մեքե-
նան՝ որ դարերով մահ էր ստուկումն ըս-
պաւնալէ զատ, այսօր ալ այն պետա-
կան հարուածը կրողէ տալ աշխարհի,
եւ դէպ 'ի այն վիճը առաջնորդել, ուր
կը գտնուէր մարգկութիւնը սակէ 3-4
դար տուալ, եւ ուրիկ հաղին կրցուա-
լատիլ այսօր 'ի ճորհս ազգի բարերար
քաղաքականութեան:

Գերական ազատութիւնը Եւրոպիոյ
ժողովրդոց կենսական առաջին զօրու
թիւնն է այսօր, վայրկեան մը յեղաշրջ
ւենք աշգրեւնիս Եւրոպիոյ վրայ, եւ ա
հա պիտի տեսնենք գերական ազատու
թեան այն սքանչելի եւ անհամար օգուտ
ները՝ որ անցեալին վայրենի խառնամուծը,
այսօր խորհող ու գործող ժողովուրդ
մը ըլած է՝ եւ անցեալին մէջ անարդեւ
գործող կղերը՝ ըլած է այսօր Եւրոպի
ոյ քաղաքականութեան առջեւ, վասն
զի « Տուք զկայսերն՝ կայսեր, եւ ՂԱՍ
տուծայն՝ Աստուծոյ » երկնային պատ
դամը արդի քաղաքականութեան գլխա
ւոր սկզբունքներէն մէկն է :

Ահա գրական ազատութեան սքանչելի արդիւնքը եւ ահա՛ անոր տուած մղումը, որուն առաջին յարգողը եղաւ Եւրոպան :

Իսկ գրական աղատությունը նեղ սահմանի մէջ մտցնելու ճիգը՝ աշխարհի իրաց տրդի վիճակին նկատմամբ վայրտար ջանք մը եւ մարդկային ազդի ոչ բուրնը զարգացմանը ըստ երեւութին կոյր՝ լայց ըստ ներքին գիտման՝ սրողեալ տենչ մ'է՝, ստկայն հետեւութիւնը ոչ կարծուածին չափ յաղտ : Բայց սակայն ուր որ ալ ըլլան զերեւնը վատիկանու պալատը կարծող կարծեցեալ բարեփոխները առկթ չվախցնելու մէջ այնչափ ճարտար են, որ ազատամիտ կրքոնի պաշտօնէից վրայ հեղեական աչքով նայող մարդիւնէան այս բարեփոխերը յիշեալ ազատամիտ կրօնի պաշտօնէից

յաշնոյնէն առ ի իրականացը իրեւելերմ
պաշտպան՝ զանոնք սթալինեցնելու հրա-
ւեր ալ կը կարգան երբեմն։ Բաբէ, ինչ
զարմանալի է ասոնց ընթացքը, դեռ
երկու օր առաջ զլուսաւորչականները
դժուր զրկելու սպառնացող յաւիտե-
նական ժառանգորդները, այսօր յոր-
դոր եւ հրաւեր կարդալու կ'ելլեն 'Եւ-
րոպայի առաջնորդող կրօնի մը պաշտօ-
նէից։

Տէր Առաւած , ո՞վ կրնայ հաւատալ
առանկ յանկաբծական բարեկամութեան
մը:

Սակայն անհաւատալիութիւնը մէկ
կողմ ձգելով՝ ներքին համոզմամբ կը
սենք, որ օտար յարանուանութենէ ե-
կող հրաւերի մ'ալշուտով հնազանդե-
լու չափ անմիտ չէ Հայ կղերը. վասն զի
ինք իր պարտականութիւնը շատ լաւ կը
ճանչէ, եւ գիտէ միանգամայն ժողո-
վուրդին եւ իր մէջ եղած յարաբերու-
թեան ինչ ըլլալը, բայց խօսելով՝ ինք
շատ աղէկ գիտէ որ Հայ կղերին ու
հասարակութեան մէջ տիրական ու ծա-
ռայական կռապեր չկան, այսինքն՝ ոչ
Հայ կղերը ժողովուրդին բացարձակ
տէքն է, եւ ոչ ալ Հայ հասարակութիւ-
նը կղերին ծառան:

Ուրեմն կղերին եւ Հայ ժողովուրդին յարաբերութեան կապերը պապական կղերին եւ հասարակութեան յարաբերութեան կապերէն տարբեր է :

Որ ունիցի ահանջո լսելոյ՝ լուիցէ՛ :

ԱՌՏ. ՅՈՎ. ՀԱՆՆԷՍ ԻԱ. ՀԱՆԱՅ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ձեր ստորագրութեամբը պատուական Մասիս լրագրոյց՝ 94 թուոյն մէջ նամակ մը կարգացնիք, որ Մեղուի գրածները ջրելու փորձ մը ընե՛կ՝ զատ՝ աւելցուցեր էիք նաեւ թէ «որովհետեւ Մեղուին աղարտելու դաժժ կարգաւորներուն անձնական պատիւն է, որ մեր քրիստոնէայ ազգին կը վերաբերի, եւ նոյն պատիւին ալ օրինաւոր պաշտպանը ազգային ղարչութիւնն է : » .

Այս խնդրոյն պատասխանելը թէեւ մեր պարտաւորութիւնը չէ, սակայն սա կը հարցնենք մեր տէրպապային, որ իր պատիւը սածը ինչպէս, ինչ գոյն եւ ինչ բանի մէջէ։ Թէ որ տէրպապան լրագիրներուն եւ մասնաւորաբար Մեղուն կղերին դէմ պարունակած յօդուածներէն սա հետեւեցնել ուզերէ թէ, լրագիրները եւ նոյն իսկ Մեղուն քահանայից եւ վարդապետներուն դէմ շարունակ յարձակելու ուխտած են եւ կուզեն զանոնք ժողովուրդին աչքէն հանել, մեծապէս կը սխալի։ Վասն զի մինչեւ հիմա եւ ոչ մէկ լրագիր մը բոլոր կղերը ժողովուրդին աչքէն հանելու յօդուած մը հրատարակեց։ Լրագիրներուն կղերին դէմ գրածները մասնաւորներու նկատմամբ էին, եւ ոչ ընդհանուր։ արդ՝ ցերեկը մոմով եւ գիշերը մութը 12 ակնոցով 24 դիտակով եւ 36 մանրադիտակով տրամաբանութիւն չմնաց որ աչքէ չանցնէր։ Բայց ասոնցմէ եւ ոչ մէկուն մէջ կրցինք գտնել թէ՛ մասնաւոր ձեռնարկութենէ մը ընդհանուր հետեւութիւն յառաջ դնայ։ Իսկ թէ որ կայ ասանկ տրամաբանութիւն մը միջին դարու դպրոցականներու դոյնը ըլլալ է, վասն զի անանկ տրամաբանութիւն մը ժամանակիս սկզբանցը դէմէ։

Աս ասանկ։

Նաեւ՝ լրագիրները ժողովուրդին բերանը եւ անոր իրաւանցը պաշտպանն են, բաց ասկէ՝ կը դբուատեն ամեն անոնք որոնք գովութեան արժանի են, եւ գործքերնին ընդհանուրին նկատմամբ՝ օգտակար, իսկ հրապարակու կը դատապարտեն զանոնք՝ որոնք պարսաւանաց արժանի, եւ գործքերնին ընդհանուրին նկատմամբ վնասակար են։ Արդ՝ բարին գովել եւ չարէն զրուշացնելը միթէ լրագիրներուն պարտաւորութիւն չէ՞ եւ չըսէ՞ր Քրիստոս՝ զբոյժ լերուք՝ ի սուտ մարգարէիցն՝ որ գան առ ձեզ հանդերձիւք սչխարաց, եւ ի ներդոյ են դայլք յախշտակողք։ Ի պըտղոյ նոցա ծանխիք զնոսա։ Միթէ քաղցրէն ի փշոց խաղող՝ կամ աստասկէ թուզ։»

Մատ. Ը. ԳԼ. 13—16 համար։

Կը հարցնենք հիմա յիշեալ տէրպապային թէ՛ ասիկա ճշմարտութիւն է՞, թէ թշնամութիւն, եւ թէ ընդհանուր չարէն զգուշացնելը բարիք է, թէ յարձակում։ Եթէ թշնամութիւն, յարձակում եւ չարիք է, լրագիրներուն դատապարտած եկեղեցականներուն գործը առաւել չարագոյն է, որ համապաճ ժողովուրդին գայթակղութեան պատճառ են, եւ թէ այս մասին լռելու ըլլան,

ժողովուրդին բերանը ինչպէս կը կարուի։

Տէրպապա, ասիկա աղէկ գիտցիր որ կղերին պատիւը աւրողը լրագիրները չեն, այլ կղերականաց գործքը։ Վասն զի չէ թէ մարգիկ դէշ են, այլ գործքերնին, ուստի գործըն է որ աղէկ կամ գէշ ըսել կուտայ, եւ ոչ մարդը կամ կղերը, ուրեմն ինչ համարձակութեամբ կելլէք զանգատներ կը հրատարակէք, եւ իրեւ յանիրաւի աղարտաւող պատուոյ մ'ալ ազգային Վարչութիւնը դատախազ միանգամայն եւ դատաւոր կ'իկոչէք։

Կղերին պատիւը իր անձնութեան ու գիւցաղնութեանը մէջէ միայն, ուրեմն ուրիշ տեղ փնտռելը վայրապար աշխատութիւն մէ։

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Պըտոյ քահանաներէն բաղկացեալ այս անունով ժողովի մը կազմուիլը թէպէտ եւ լաւ էինք, սակայն կուզէինք գիտնալ թէ ինչ էր այս ժողովին նպատակը եւ ինչ ոգի ունէր։

Ահա իմացանք որ ժողովին նպատակը քահանայից բարեկարգութեանը հըսկել է եղէր, աղէկ, մանաւանդ անոնց համար՝ որոնք ամեն բան ըստ արտաքին երեւութիւն կը դատեն, բայց մենք ասանկ չենք ուզեր, կուզէինք որ նախ դիտողութիւն ընենք, եւ ապա դատենք։

Ա. Պէտք է գիտնանք թէ այդ քահանայական ժողովը ո՞վ հաստատեց։

Բ. Պէտք է գիտնանք թէ այդ ժողովը մինակ քահանաներէ կը բաղկանայ։

Գ. Պէտք է գիտնանք որ այդ ժողովը կանոնադրութիւն ունի, եւ թէ ինչ կէտերու վրայ շինուած է ժողովին կանոնադրութիւնը։

Արդ՝ եթէ այդ ժողովը մինակ քահանաներէ կը բաղկանայ, մեր եկեղեցւոյ գրութեանը հակառակ է. վասն զի մեր եկեղեցին քահանաները զատ՝ վարդապետները զատ՝ եւ եպիսկոպոսները զատ մարմին չճանչնար։

Եկեղեցականները բարեկարգու-

Թեան կարօտ ըլլալին կը խօստովա-
նինք, բայց բարեկարգութեան հեղինա-
կութիւնը եկեղեցական կանոններէն
պէտք է առնուած ըլլայ, եւ ոչ քահա-
նայական ժողովը հեղինակէ բարեկար-
գութեան կանոնները :

Ըստ եկեղեցական կանոնաց՝ քահա-
նայից բարեկարգութեան հսկողները ե-
պիսկոպոսներն են . արդ՝ քանի որ այդ-
քահանայական ժողովին մէջ ոչ վարդա-
պետ կայ եւ ոչ եպիսկոպոս, անվաւեր
է . վասն զի մեր եկեղեցւոյն գրութիւնը
« երէցախ » չէ . ուստի ասանկ ժողով մը
Ամերիկայի, Իռլանտայի, Սկոտլանդի
եւ Լոնտրայի մէջ կրնայ ըլլալ միայն :

Ուստի, կը խնդրենք եւ մեծայոյս
ենք որ մեր պատուական Հարք բա-
րեհաճին այն խնդիրը առանց վէճի մը
նիւթ ընելու, յանձնեն իրենց եւ մեր ձե-
ռքնհաս իշխանութեան այն է ԿՐԾՆԱԿԱՆ
Ժողովոյն, որն որ լիազօր դատաւոր է
այս տեսակ խնդրոց :

ԶԵՓԻՒՄԻ ՆԱԺԱԿԻՆ ԴԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ :

ՏԵ՝ ԲԷ՝ 21

Իշխանները վարդապետին կրսեն աս
ինչ խալէ եր ըրինք, պարէ քահանան
առ վանքը տար եւ նորէն իր առջի աս-
տիճանը տուր, հիմայ հասարակութեան
բերանը քառի գոցելու է : Քիւրտերը
լսելով այս եղելութիւնը՝ քահանան կառ-
նեն զիւր կրտսնին եւ կապառնան որ վար-
դապետը զարնեն սպաննեն, եւ կերթան
ճամբաները դարանամուտ կըլլան որ եր-
բոր վարդապետը քաղաքէն խուլէ վան-
քը երթայ, զարնեն սպաննեն . աս որ
կըսէ վարդապետը քանի մը իշխաննե-
րով իր վանքը կըփախչի : Այսին թէ
աս ինչ եր ըրինք : Ծո՛ շուտ ըրէք սա
տեղերը անցնինք, հիմայ մեր գլուխը
պիտի ուտեն : — Հայր սուրբ ձիւրը հի-
մա կըծաթին : — Կամայ երթանք կըլ-

լայ հիմա կուգան մեզ կապաննեն : —
Էյ Թող չընէիր : — Սխալար ինչ ընեմ,
ես քանի մը անգամ մարդ զըկեցի որ
գայ, բայց չեկաւ, իմ ալ խըրսըս ելաւ
ես ալ անանկ ըրի : — Էյ Թէ որ վար-
չութիւնը լսէ ինչ պիտի ընես : — Ինչ
պիտի ընեմ, յանցանքն իմն չէ որ ինչ ընե-
լիքս գիտնամ : Համբարձումը * Կ. Պօ-
լիս պիտի երթայ, Թէ որ գործը հոն
կնայնէ, ստակով բան մը կրնէ . մենք
ալ որ պարէ փարան առաջ քառասուն
փարայ կառնէինք, հիմա հինգ զու-
րուշ կառնենք, ինչ ընենք, բան մը
որ զլուխնիս եկաւ, քանի մը զուրուշ
ալ ասոր համար կըվատնենք ինչ կըլլայ
եղեր : — Ինչ կըսես : Հայր սուրբ,
վարչութիւնը կաշառք կուտէ՞, դուն
առջի վարչութիւնը գիտես որ ստակի
եւ խաթեր համար գործ տեսնայ, հայր
սուրբ ադ խելքդ ծախէ : — Ինչո՞ւ
ես իսենդ եմ : — Թէ եւ իսենդ չես, ես
ալ իսենդ ըսել չեմ ուզեր, բայց ասանկ
անիրաւ դատաստան տեսնել չըլլար :
Ես ինչ ընեմ, իմ առաջնորդութիւնս
անոնց երեսէն է, Թէ որ ան իշխան-
ները չըլլան, ես ոչ հոս կրնամ մնալ
եւ ոչ ալ Պօլիս . իս աստեղէն չեն
կրնար հաներ եմ, առնեն առնեն
վէշարս պիտի առնեն . ես ալ կեր-
թամ մալիս վրայ կընստիմ, կուտեմ
կըխմեմ : — Ինչ մալ է ադ հայր
սուրբ : — Ինչո՞ւ, այն էգինները պար-
տեղը ինչէ : — Անիկա ազգիննէ,
քուկդ չէ : Ծո՛ անիրաւ քեզ զըին շի-
տակ խօսող :

Վերջապէս չափելով ձեւելով առնե-
լով ծախելով եւ խել մը ելով ելով ողջ
առ ողջ վանքը կըհասնին . ծո՛ Աստուած
մեզ ազատեց այն թշնամիներէն, ետ-
քի ըլլալիքն ալ, ետքը մոմտանք » :

Առաջնորդին այս եւ ասոր նման բազ-

* Կը լըսենք որ արդէն Պօլիս եկերէ այս
անգը :

մաթիւ անիրաւութիւններէն վերոյիշեալ գիւղը հռովմէական ըլլալու խոտաւոր են, և եթէ քիչ մը ժամանակ ալ յիշեալ վարդապետը տեղւոյն առաջնորդութիւն ընէ, ինչպէս կըսէ մեր արգոյ թղթակիցը, և եթէ դատատանը անանկ վասակներու ձեռքը մնայ, բոլորն ալ պատկանութեան պիտի դիմեն, որ ծանր տուրքերէն ևս և անիրաւ իշխաններուն ձեռքէն ազատին:

Այս կերպով կը վերջացնէ արգոյ թղթակիցը իր խօսքը:

Արդ՝ Արգոյ Տէր, եթէ վարչութիւնը ննջէ, և չըհսկէ ազգային այս անիրաւութեանց վրայ, ազգը քիչ ժամանակէն մեծ կորուստ մը ունենալը հիմակուրնէ թող զուշակէ:

Մենք այս եղելութիւնը ազգային վարչութեան ուշադրութեանը յանձնելով, կը յուսանք որ քիչ օրէն գոհացուցիչ տնօրէնութիւն մը կ'ընէ, եթէ չուզէր ազգին կորուստը:

Ամասիաէն մեր արգոյ թղթակիցը հետեւեալը կը հաղորդէ մեզ:

» Երկու տարի առաջ քաղաքիս քահանաներէն (Տ. Բ.) մէկուն միամիտ կին մը խոտառութեան կերթայ ու կը խոտառուի իւր մեղքը, բայց յիշեալ խեղճ կինը՝ որ ամենածանր մեղք մը ունենալով քահանայի նոյն ծանր մեղքին ներում (թողութիւն) չեմ կրնար տալ ըսելուն՝ կինը յուսահատութեան մէջ իյնալով, կ'աղաչէ զքահանայի որ նոյն ծանր մեղքը ևս քաւէ (ջնջէ) ու ներում չորհչէ. սակայն քահանայն արծաթափութիւնը բնատուր ձեռք մը սեպելով (ձրի առիք և ձրի տուք) բառերը աւետարան կարդալիքէն աչքին չէ զարնուեր) կսկսի համոզել զկինն, (Տ. » այս աղբ ոչ խիք ելանէ », եթէ ոչ մինչև ինչ մը կամ ընծայ մը չը-

տըրուի): Վերջապէս խեղճ կինը կը մնա միտայ ու խօսք կուտայ որ միայն ոսկի ասպարանջան մը ունիմ, և անկէ 'ի զատ օրինաւոր մատուցանելոյ արժանաւոր ինչ չունիմ ինչ . . . : Իսկ քահանայն այնչափ կը համոզէ կինը՝ որ եթէ ուրիշ ծանրագին գոհարեղէններ ալ ունենար՝ (կարելի է) որ ոյն ևս տալ պարտաւոր էր. քահանայն կըսէ ևս, » որ եթէ մշակ կամ բանւոր մը գործիք բանեցնեսնէ, օրականին այսքան զուրուշ յօժարութեամբ կուտաս, ես որ Քրիստոսի փոխանօրդ մեկը ըլլալով՝ գիշեր ցերեկ սաղմոսերգու պաշտօն և Ս. պատարագ պիտի մատուցանեմ բոլ այն ծանր մեղքիդ համար, այսինքն ժամանակ պէտք է որ քաւեմ մեղքդ կըսէ, ու կ'առնէ կնոջ խոտառածը և նոյն ժամանակ իր մեղքը կը քաւէ քահանայն: Ամենքի իբր երկու տարիի չափ ժամանակ. ու հիմա այս միջոցներս Հրեայ մը փողոցները անօթեղէններ (չինի թաղախ ինչ) ծախելու ժուռ գալիքէն յիշեալ կնոջ դրամներ առնէն կանցնի, ու կինը քանի մը իր տանը հարկաւոր բաներ առնելու համար յիշեալ Հրեան կը կանչէ ու քանի մը բանի տիրութիւն կ'ընէ, Հրեան կը հարցնէ (որ իրենց բնական սովորութիւնն է որ 5 զուրուշ արժող բան մը 50 զուրուշ կը կոչուի աշխատելը) » ոսկեղէն ու արծաթեղէն կամ այլ հնօտի (այսինքն սըրմալը շերիտ. խօշան ինչ) թէ որ ունիս, այս անօթներովս փոխանակեմ ու ան ալ քանի մը կտոր բան կուտայ Հրեային, բայց կնոջ ոյրը բոտ գիպաց վրայ կը համնի, տուածները կը քաշէ Հրեային ձեռքէն ետ կ'առնէ. Հրեան ծառով մազպուր կը փախչի: Իսկ կինը իր երկնէն չափազանց յանգիստանալէն ետքը (որ կըսէր) » կ'արժեմ տանի փուռումուճ բաներու շատ բաներ վաճառեմ ու դուն, և չըլլայ որ՝ (ոսկի պէլեղիկ) ալ ասանկներու տուած ըլլաս միամտա-

բար :

Ուստի իր օրիորդը որ հոն ներկայ էր կըսէ իր հօրը . « Երկու տարիի չափ է որ մօրըս թեր (ոսկի պիլեզիկ) անցունելը չեմ տեսած : Այն առէն այրը չափազանց կասկածելով՝ բռնի ու ակամայ իր անտուկը կնոջը բանալ կուտայ , ու հոն (ոսկի պիլեզիկ) չիգտնուելուն՝ սպառնալեօք ստոյգը զրուցել կուտայ . բայց կինը յակամայից բռնադատեալ ըստոյգը կրթոտովանի թէ (մէ թէ քահանային խոստովանած ծանօտ մեղքին անունը տալով) այլ ես աններելի մեղք մը խոստովանեցնայ խոստովանահայր քահանային , և ան ալ անոր բաւութիւնը (իբրեւ) իրեն պարտք յանձնառու ըլլալուն՝ (ոսկի պիլեզիկ) անոր տուի : Այլը իրիս ստուգութեանը վերահասու ըլլալուն՝ անմիջապէս կերթայ քահանային կրգանէ ու կրպահանջէ ասպարան ջանք , իսկ քահանայն ալ կրպատասխանէ « փականքը և նորոգմանը քառասուն զուրուշի չափ հաշիւ ունի . որ ես վճարեմ , թէ որ յիշեալ գումարը չվճարեք (« ոչ ելանիցես մինչև հատուցես զհետին բնիօնն ») ձեզի չեմ յանձնէր » մինչև ստաիլ չէ առեր յիշեալ քահանայն (ոսկի պիլեզիկ) տիւրօջը չէ յանձնէր :

Ի՞նչ խապար տերտապա , Յունաց կղերը կըդատապարտէինք մենք , որ ըստակով կրթոտովանցնեն , գունալ անոնց մէ մի՞ սորվեցար : Տէր Աստուած կատղեր են այս մարդիկը :

Արդեօք աղգսյին վարչութիւնը կըլտէ՞ կարգաւորներուն մէջ պատահած այս եղելութիւնները :

ԻԼՏԵԿՈՆՏԱ

Տես թիւ 21

ՏԵՍԱՐԱՆ Բ .

ՄԱՐԴԻԶՐ , առջեկն պահտալան սպասաւոր

մը , որ ճրագները սեղանին վրայ կը դնէ և կեղծ :

ՄԱՐ . (Չորս դէն կը նայի , յաւած սրտի շարժումներ կընէ , եւ կը հառաչէ :)

ՖՐԱՆ . (Պիմացը ելեւելով :) Տէր իմ . . . :

ՄԱՐ . (Բարեւը կ'առնէ , նորէն շարժումներ կընէ սրտի ճայնով :) Այլ տեսնեմ որ դուն :

ՖՐԱՆ . Աս արտասուաց բնակարանին մէջ փակուած ողորմելիներուն պահապանն եմ :

ՄԱՐ . Պո՛ւն ես որ խտէկոնտային . . . այնչափ խնամք տարիր :

ՖՐԱՆ . (Չափաւէ կ'ընկերայնէ :) Արդեօք կուտեսրանս Բօլանոս Մարգիլը հրամանքնիդ էք :

ՄԱՐ . Ճանչցար :

ՖՐԱՆ . Ուրեմն , խտէկոնտան աղջիկդ է :

ՄԱՐ . Այո՛ :

ՖՐԱՆ . Այնքէք տէր , ձեզ չը ճանչնալու համար :

ՄԱՐ . Չէ՛ , չէ՛ , հոգ չէ : Պիտեմ որ դուն միշտ զանկկայ մայրական սիրով խնամեցիր :

ՖՐԱՆ . Այնպէս է . բայց ասոր համար մի՛ վարմանաք տէր : Պահպանութեանս տակ շատ ողորմելիներ ունիմ , ամենուն ալ հաւասար գթով կը նայիմ , եւ թէպէտ հրամանիս տակ ուրիշ երիկ մարդ եւ կնիկ մարդ օգնականներ ալ ունիմ , բայց կարեւոր դործերու մէջ ուրիշի վստահութիւն չեմ ընէր . ամեն բան ես անձամբ կընեմ : Բայց աս ընելով ալ մինակ պարտաւորութիւնս կատարած կ'ըլլամ :

ՄԱՐ . Քու սքանչելի բնաւորութիւնդ ինծի նկարագրեցին : (Պիտեմարմեմ) Ըսէ տեսնեմ , խտէկոնտան ի՞նչպէս է :

ՖՐԱՆ . Աղջիկնիդ . . . այնպէս է ինչպէս որ չէք ուղեր : Թշուաւ բանտարկեալ մը՝ կրնայ աղեկ ըլլալ : խտէկոնտան միշտ կուլայ , մերթ մօրը , մերթ ամուսնային մահուանը վրայ , եւ մերթ զուկին

համար կ'ողբայ ու կը ցաւի, թէ արդեօք
մեր է կամ ի՞նչ եղաւ: Վերջապէս ա.
մենէն լքեալ, այս չորրորդ տարին է որ
աս մութ բանտին մէջ փակուած է:

ՄԱՐ. Սրտիս մէկ մէկ վերք են...
բայց ըսէ, հիմա մեր է ինք:

ՔՐԱՆ. Սա փոքրիկ սենեակը՝ իր ան-
կողինին մէջ կը հանգստանայ:

ՄԱՐ. Տեսնե՛լ կ'ուզէի:

ՔՐԱՆ. Քիչ մը առաջ կը քնանար,
չէր ուզեր որ քունը ընդհատեմ: Տես-
նեմ, եթէ արթուն է, հետո կ'առնեմ
եւ քեզի կը ներկայացնեմ: Անոր պահ-
պանութեանը եւ հանգստութեանը հա-
մար ստակ զրկած էիք. ես այն ստա-
կին հաշիւը բժիշկին տուի, յուսամ թէ
այն հաշիւը ձեզի հաղորդած է:

ՄԱՐ. Այո, այո. շատ գոհ եմ:

ՔՐԱՆ. Բժիշկը աղջկանդ ամեն խը-
նամբ կը տանի, եւ ան ստակէն իրեն
համար բան մը չ'առաւ: Աքանջելի սիրտ
մը ունի. առաքինի ու մարդասէր անձ
մըն է. բայց... ըսե՛ն աւերորդ է. հը-
րամանքդ աղեկ կը ճանչնաս: Ես այն
ստակով ջանացի որ Խլտէկոնոպլին ամեն
կարելի օգնութիւնն ընեմ, ամեն ուղա-
ծըն ըրի, մինակ հանդերձ չ'կրցայ շի-
նել: Սաստիկ հրաման կայ որ բանտարկ-
եալներուն ամենն ալ միօրինակ հադ-
ուին, եւ հանդերձները, տէրութենէն կը
տրուին (սենեակը՝ որ ըսածները Մարգիւն
որին ցաւ կը պարծառէն, որախ կ'ըլլայ):

ՄԱՐ. Բան մը հարցնեմ... գիտեմ
որ դուն չահու համար չէ որ այսչափ
մարդասիրութիւն կ'ընես, քայց եւ այն-
պէս սա քսակն առ, մէջն ոսկի կայ,
քեզի համար...:

ՔՐԱՆ. Ի՞նչ, տէր, ինծի ստակ կ'ու-
տար:

ՄԱՐ. Մի՛ վշտանար, ես փոքրիկ
վարձատրութեան մը համար...:

(Շարունակելէ)

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱՌՈՒԹԻՒՆՔ

ԳԵՐԵՋՄԱՆՔ ԵՐԻՏԱՍԱՐԳԱՅ

Այս անունով երեսուն և ութ երե-
սէ բաղկացեալ տետրակ մը հրատարակ-
ուած՝ կը ծախուի ամեն Հայ գրաւա-
ճառներու քով, Գին . 5 ղշ:

ԳԱՂՏՆԻՔ ԲՆՈՒԹԵԱՆ

Կամ «Կլբուս» Մարգիւնի ծննդականութեան

Այս անունով պատկերազարդ գիրք մըն
ալ հրատարակուեցաւ: Ամուսնացեալ
ներու և Ամուսնանալու նպատակ ունե-
ցողներու համար, և մենք որդարեւ շատ
ուրախ եմք որ Պ. Ա. Հայկունին յօգուտ
ընդհանուր մեր ընկերական և ընտանե-
կան կազմութեան ձեռք զարկած է այս
տեսակ գիտութիւն մը տարածելու, ո-
րոյ մենք մեր կողմանէ չորհրդակալութիւն
նիս յայտնելով կը հրաւիրենք ամեն ըն-
տանեակը ազգայինները որ փութան վե-
րոյիշեալ գիրքէն օրինակ մը ձեռք անձ-
նելու, վստահ ըլլալով որ իրենց տուած
15 զուրուշը չնչին հատուցում մը պիտի
ըլլայ, անկից բաղեւիք շահերնուն փո-
խարէն:

Կը ծախուի ամեն Հայ գրաւաճառաց
քով:

ԽՄԲԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՄԻՆԱՍ Մ. ՀԱՅԿ ԳՍՓԱՄԱՃԵԱՆ

ԵՒ

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ

Պ. ԲՈՐԹՈՒԹԱՆԱՆԻ

Ս. ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՏՊԱՐԱՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ ԻՄԱՄ-ԱՍԼԻ ԽԱՆ